

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: „Lumen coeli“ — ugasnila. — Dolžnosti zastopnikov učiteljstva v c. kr. okrajnih šolskih svetih. — Kritikujoči glasovi. — Šolska izvestja. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Listnica uredništva. — Prošnja. — Poziv slovenskemu učiteljstvu na Goriškem. — Tovarišice! Tovariši! — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Gospodarski program.

„Lumen coeli“ — ugasnila.

„Lumen coeli“ — luč neba — je ugasnila. Dne 20. julija je namreč umrl ob 4. uri 4. minuti popoldne v večnem mestu, v Rimu, papež Leon XIII., o katerem se mora reči, da je bil eden izmed največjih vladarjev naše cerkve.

V zadnjih tristo letih ni imela katoliška cerkev nikdar take moči in tolikega vpliva na narode in na vlade kakor ga ima sedaj. In vendar ni bilo še papeža, ki bi imel toliko ugleda, kakor ga je imel sedaj mrtvi Leon XIII. Njegova tiara je bila kot velikanska kupola, razpeta malone nad vsem svetom . . .

Ko je bil kardinal Joahim Pecci izvoljen po dokaj ljutem boju dne 20. svečna 1878. leta za papeža in kot Leon XIII. dne 3. sušca istega leta kronan za poveljarja katoliške cerkve je bila ta zapletena v hude boje z raznimi državami, zlasti z Nemčijo, pa tudi razmerje z Avstrijo je bilo zaradi razveljavljenja konkordata jako napeto. To poslednje je prineslo, kakor znano, tudi našemu šolstvu nekoliko svobodnega diha in veselega vzleta. Leon XIII. je znal to nasprotje ublažiti. Pri nas je dobila zaraditega cerkev zopet velikanski vpliv na vse državne in socialne zadeve, kar čutijo vsi stanovi in vsi sloji v vseh kosteh.

V političnem in verskem oziru je ostal papež Leon XIII. pri tradicijah katoliške cerkve. Sicer si je časih v dosego gotovih namenov ali iz ozirov na obstoječe razmere pomagal z diplomatičnimi sredstvi, vendar pa je vladal cerkev v smislu tradicij katoliške cerkve. Tako je tudi za sedanje čase dosegel velikanske uspehe in pripomogel cerkvi zopet do velike veljave in moči.

Celo s protestantovsko Prusijo je prišel Leon XIII. v tako razmerje, da ga je celo Bismark sprejel za razsodnika v konfliktu med Nemčijo in Španijo in ga je prišel nemški cesar — poveljar protestantovske cerkve! — že večkrat obiskat. Tudi v Italiji sami, ki je vzela papežem posvetno oblast, se je za njegovega papeževanja razmerje med cerkvijo in med državo znatno ublažilo. Ostal pa je Leon XIII. v kljub temu na stališču, da se mora Rim vrniti papeštvu, saj je že l. 1878. izdal encikliko, ki je zahtevala obnovitev papežev države, in še na smrtni postelji je zahteval, da se vzame Rim narodu in vrne papeštvu. S to zahtevo je stopil — če se ne motimo — pred zavzeto javnost tudi ponižni slovenski katoliški shod v Ljubljani, in nemara bo njegova zasluga, če bodo kdaj rimski škofje venčani še s četrto, posvetno krono . . .

Pa tudi v Rusiji, na Angleškem in v Ameriki čutijo, da je vladal rimsko cerkev Leon XIII., zlasti pa je na Španskem zrastel vpliv cerkve do vrha, a tudi v mnogih nekatoških deželah ni ostala diplomacija Leona XIII. brez vpliva. Koliko moč je imel njegov organizatorski duh, čutijo tiste dežele, kjer niso pred 25. leti poznali klerikalizma, čutijo to zlasti v Belgiji, pa tudi celo na Francoskem, a nič manj v Avstriji in še posebej pri nas na Slovenskem.

Joahim Pecci (roj. 2. sušca 1810. l. v Karpinetu) je bil bogatega plemiškega rodu, grof. Visoke cerkvene službe so bile takrat — kakor so iz večine tudi še danes — samo zato, da so jih dobivali možje, plemeniti po rodu, torej brez zaslug. Joahim Pecci pa je bil jako bistroumen in energičen mož, zato je tudi napravil najsijajnejšo karijero. „Duš pasel“ ni pravzaprav nikoli. Takoj, ko je bil posvečen za mašnika (1837. l.), je bil imenovan papeževim protonatorjem, a že naslednje leto je bil papeški delegat v Beneventu. Komaj 28 let star, je bil že guverner in v 33. letu je bil posvečen za škofa! Z 1853. ga je papež Pij IX. potrdil za nadškofa in ga še v istem letu imenoval za kardinala. L. 1877. je postal komornik rimske cerkve, kar je v nji najimenitnejša služba.

Dasi plemenitaž, je vendar pridobil Leon XIII. cerkvi najširše delavske sloje, ki jih poznamo danes kot organizovane krščansko-socialne stranke. „Delavski papež“ je dognal da je politični uspeh krščansko-socialne organizacije za cerkev velik, a govorili bi laž, če bi hoteli trditi, da ni ta delavska organizacija na socialnem polju dosegla nobenega uspeha. Kar pa ima uspehov, jih je dosegla zgolj slučajno, spričo srečnih odnošajev, ugodnih prilik ali iz kakega drugega vzroka, ki sam zagotavlja uspeh. Glavni namen voditeljev te stranke je, da se poveča oblast, veljava in moč papeštva.

Ena izmed glavnih nalog papeža Leona XIII. je bila — kakor že rečeno — zopetna obnovitev papežev posvetne oblasti. Nič manjše pažnje pa ni posvečal Leon XIII. drugi svoji veliki nalogi: združenju od Rima ločenih cerkvá z Rimom. Za ves svet naj bi veljal zopet rek: Roma locuta — causa finita!

Prva leta svojega papeževanja pa se ni mogel posvetiti rešitvi tega važnega vprašanja z isto silo kakor se bi bil rad, ker je imel ogromnega dela z ureditvijo notranjih razmer svojih cerkve. Šele potem, ko je popolnoma utrdil notranje zadeve svoje cerkve in uredil razmere med rimsko cerkvijo in državami, se je mogel Leon XIII. posvetiti svoji veliki

nalogi glede združenja vsega krščanstva z Rimom. Prvi uspeh je dosegel Leon XIII. s tem, da se je l. 1879. združila armenska cerkev z Rimom. Glavno skrb pa je obračal na to, da se združijo z Rimom pravoslavni kristjani, toda brez uspeha.

V ta namen je izdal dne 30. kimavea 1880. l. encikliko „Grande munus“, v kateri je določil praznik sv. Cirila in Metoda na dan 5. malega srpana. Tej encikliki je bil namen dvojen: prvič je hotela privezati rimsko-katoliške Slované tesneje na Rim, drugič pa je hotela privedi pravoslavne Slované v okrilje rimsko-katoliške cerkve. Papež si je pridobil s to okrožnico med Slovani mnogo simpatij. Čehi, Hrvatje, Slovenci, Malorusi in Poljaki — vsi so v raznih izjavah izražali papežu hvaležnost. Dne 5. mal. srpana 1881. l. se je papežu predstavilo veliko odposlanstvo Slovanov — 1400 glav. Zagotovil jih je, da bo „od obal Jadranskega morja do zadnje novgorodske pokrajine“ zvesto čuval in branil cerkvene pravice Slovanov. Toda v tem primeru niso besede postale meso. V Trstu in v Istri se je Rim postavil v službo Italijanov, torej v nasprotje s Slovenci in Hrvati. Hrvatim ni bila dovoljena glagolska liturgija.

Da ni bil Leon XIII. prijatelj svobodni šoli, nego da je bil za njeno popolno odvisnost od cerkve, se razume ob sebi, saj so mnoga njegova pisma klicala duhovščino v boj za klerikalizem, ki mora biti že po svoji prirodi po svojem bistvu nasproten neodvisnemu pokretu vede in umetnosti. Leon XIII. sam je nastopil l. 1879. s posebno encikliko proti moderni znanosti ter priporočal filozofijo sv. Tomaža Akvinskega.

Rimska cerkev torej po vsi pravici lahko globoko žaluje ob smrti papeža Leona XIII. Podrl se je z njim giantsko močan steber, ob kateremu je rasla moč in veljava cerkve. Leon XIII. je pridobil sebi spoštovanje tudi največjih nasprotnikov cerkve in katolicizma, cerkvi sami ogromno bogastev in tako velikansko moč, kakršne ni imela že dolga stoletja. Zato ga bo cerkvena zgodovina prištevala po vsi pravici med največje papeže in se spoštljivo klanjala pred veličastvom njegovega genija.

Toda resnica je resnica: *Lumen coeli* je ugasnila!

Dolžnosti zastopnikov učiteljstva v c. kr. okrajnih šolskih svetih.

Ker imenuje zastopnike učiteljstva v deželne šolske svete vlada sama, niso ti pravzaprav zastopniki učiteljstva, temveč so zastopniki vlade, torej morajo plesati tako, kakor jim igra višja godba, ki harmonira le v prereditih slučajih z željami učiteljstva. Zakaj notorična resnica je, da vlada med deželnimi šolskimi sveti in med našimi zahtevami in potrebami, med prizadevanji prvih in med vladajočimi fiktivnimi razmerami najlepši disakord. To dejstvo temelji že v tem, da prevladuje sploh napačno mnenje: Moč višjih oblasti naj se kaže s tem, da pritiskajo preko resničnih razmer in odnošajev brez srca in brez pardona na nižje! To je sistem stare korenine, a vzlic vsemu odkimavanju in razburjanju vreden zaslužene smrti!

V okrajne šolske svete pa voli učiteljstvo samo svoje zastopnike, torej so te šolske korporacije edino višje šolske oblasti, kjer ima in mora imeti učiteljstvo svojo lastno besedo, sicer nam še teh zastopnikov ni treba!

Glede nas se je sploh udomačilo popolnoma krivo naziranje, da imamo samo dolžnosti, a nobenih pravic. To trditev dokazuje najsijajnejše in v večno sramoto vsi višji gospodi dejstvo, da nam nečejo dati niti toliko kruha, da bi se mogli brez skrbi enkrat na dan dosita najesti, dasi to državni šolski zakon naravnost in izrečno zahteva; a da nam nalagajo čimdalje več in vedno več dela, prevečkrat mnogo nepotrebne, da nam omagujejo pod njim duševne in telesne sile, ker jim manjka krepilnih snovi in brezskrbnega razvedrila, in da bo moral kaj kmalu imeti vsak in vsaka izmed nas svojega pisarja, če noče, da ga moreči birokratizem ne požene k vragu.

Prva in zadnja, torej najsvetejša dolžnost zastopnikov učiteljstva v okrajnih šolskih svetih je in ostane, da se vedno, brez ozira na levo ali desno in brez najmanjše bojazni pred največjo zamero potegajo z vso moško odločnostjo in neustrašenostjo samo za pravice tistih, ki so jih izvolili svojim zastopnikom.

Tisti ni poštenjak in mož, kdor greši na zaupanje svojih trpečih stanovskih tovarišev in tovarišic, kdor samo fingira in dela stafažo — take ljudi je treba izbaciti iz naših vrst! Ta bi bila lepa, da bi nas še tisti, ki smo jim sami poverili najvišje mandate in jih odlikovali s svojim zaupanjem, pomagali nas pritiskati k steni, pomagali plesti biče ali pa celo splošne koristi žrtvovali svojemu častihlepju in lastni dobičkariji!

Tisti pa je mož in poštenjak, ki ne sprejme izvolitve zaradi časti same, nego ki se zaveda dolžnosti, ki so spojene z odposlanstvom v okrajni šolski svet. Tamkaj mu ni treba gledati, kako ukazuje nadzornik ali kdo drugi, da naj glasuje ali predlaga: pred očmi mu morajo biti zgolj koristi volilcev, četudi se sam tisočkrat zameri. Ena zamera navzgor rodi tisoč simpatij navzdol, odkoder so naši zastopniki. Njih delovanje naj se ne koncentrira v želji po milostnih in prijaznih pogledih, po pohvalnih dekretih in po drugih takih sladkarijah in igračicah, njih delovanje bodi osredotočeno v zavesti, da jim je dana ugodna prilika, da je njih sveta dolžnost, neustrašeno povzdigniti glas, kadar se hočejo krivično tepsti naši stanovski trpini, kadar se bije pravici v lice in se hoče nedolžnika pahniti v nesrečo, da se krivčniku ne skrivi lasu! Postopanje naših zastopnikov v okrajnih šolskih svetih mora biti do skrajnosti radikalno!

Slabo luč meče na dotičnika ako prosjači za mandat in obljublja stvari, ki so ali neizvedljive ali pa take, o katerih vemo že vnaprej, da se jih ne upa zagovarjati niti v sanjah. Zajčjih natur nam pač ni treba za zastopnike, tudi takih mehkočev ne, ki bi vsem radi ustregli, kar je že eo ipso izključeno. Ako pride tak človek post tot discrimina rerum — t. j. po prosjačenju, uradnem pritisku in nečastni agitaciji — v okrajni šolski svet, se obrnejo od njega vsi moški elementi in mu nasprotujejo že iz principa, pa se vrhutega še posmehujejo volilcem, češ, kakršni ste, takega zastopnika imate!

Večkrat je ravno obratno res: kakošnega zastopnika imamo, taki nismo. Toda žal, da nam je tako zastopstvo samo v škodo!

Naš pravi zastopnik je samo tisti, ki ga je splošna volja dvignila na to odlično mesto, ki smo mu mi ponujali mandat, a ne, ki se je on ponujal nam kot dobro blago v židovem šotoru.